

L'ART DEL VIDRE FITA – VITRALLS

Amb els anys he vist que he anat sumant obres on el vidre és la matèria i el suport d'una nova expressió en el conjunt del meu camp artístic. És ben cert que la matèria obliga a l'hora de construir una obra: no és el mateix bastir una obra en fang que en ferro, pedra o vidre, i s'ha de tenir la disposició de comprendre el material en fer-ho. En aquest sentit, he trobat sempre una gran ajuda per part de la gent dels diferents oficis de què he tingut menester i de la seva experiència: són molts als qui dec el meu agraïment. Al mateix temps, això m'ha servit per a endinsar-me en les diferents camps de la meva tasca més enllà de la meva necessitat d'expressar-me, portat per una inquietud que sempre m'ha acompanyat i que ha anat sumant les diferents maneres de cercar dins el camp de l'art. Estic convençut que una bona formació dels artistes en el camp dels oficis artesanals podria ser un motor per a l'execució de grans obres. Aquestes han estat les meves ganes al llarg de la meva vida, que m'han ofert el contacte amb persones tan estimades.

Així, veure treballar en els diferents oficis m'ha despertat les ganes de ficar-m'hi, d'actuar amb noves matèries. El 1946, per exemple, en casar-se el meu amic Àngel Marcó amb la Carme, vaig poder obsequiar-los amb dos vidres, un amb la Maredeu del Carme i un altre dedicat a l'Àngel. Com podeu suposar, no va ser fàcil fer una cosa que no havia fet mai abans i, sens dubte, el dibuix que demanava una cosa així havia de ser simple per a poder-ho gravar.

Al cap de deu anys vaig poder fer un vitrall per a la Catedral de Girona, i com podeu imaginar, em vaig dedicar a estudiar els fets de la nostra catedral per a sumar-me en el seu conjunt, inclosa la seva arquitectura:

davant la seva magnificència, hom se sent petit i acomplexat tot veient les meravelles dels vitralls que el curs de la història ha deixat. Cal ser conscient que s'ha de veure el conjunt amb respecte, alhora que hem d'entendre que el temps que ens és propi exigeix una aportació. O sigui, que s'ha de ser conscient d'aquest doble equilibri a l'hora d'actuar. S'han de mirar els vitralls ja fets i veure com les seves èpoques respectives hi queden marcades, i com a hom li toca fer el que cal en el seu temps. El dibuix, i més encara el color, són condicions a plantejar-se, alhora que és necessari no discrepar d'un entorn de gran pes i respecte: cal tenir cura de la riquesa del traç i dels colors, dels gruixos del plom i també dels vidres que s'han de confegir per a fer el vitrall el més encertat possible. És aquest equilibri, aquesta tensió, el que va conduint el que es té entre mans.

El 1963 vaig intervenir en el baptisteri de la parròquia del Mercadal, on hi actuava l'amic Masramon, arquitecte que ja m'havia confiat el de la Catedral de Girona. Per a trobar els temes encertats per a cada vitrall, tant si es feia figuratiu com no, calia entrar en allò que representa el baptisme i, a més, aquest cop, per tal de fugir dels mals instints que el poguessin perjudicar, l'estructura i dibuix es va fer en ferro al mateix temps que els vidres es fonien i es coloraven, fent-los expressament per a cada espai. Tota una nova experiència.

Després, l'arquitecte Jordi Masgrau, que va projectar la clínica Salus Infirmorum de Banyoles, em va posar en disposició de fer uns vitralls que, tot i estar en un mateix àmbit, demanaven atencions diferents. Calia entendre els motius adequats, estar en aquesta cultura religiosa de tants segles, i fer que perduressin tant els dibuixos com les estructures de reforç necessàries per a aguantar-se tant en el baldaquí com en el vitrall del

presbiteri dedicat a l'Eucaristia o el de l'entrada, fet d'unes tires horitzontals fetes amb vidres industrials que foren una troballa que produïa uns brillos platejats admirables en els que calia aprofundir: cadascuna tenia el seu lloc adient. S'havien d'estudiar els seus ritmes, els símbols, els colors i les lletres, tot el conjunt requeria entrar-hi globalment, igualment com la qualitat dels vidres antics, un material artesanal de diferents vermells, els gruixos de plom que valoren el traç i els seus elements. És un joc on s'hi entra i que absorbeix tota la tasca.

El 1965 el bon amic arquitecte Joan M. de Ribot, que estava fent la Clínica Girona, em va demanar de fer-hi uns vitralls en ciment armat. Hi havia una llum difícil de distribuir i, per altra banda, convenia que els vitralls conduïssin sense robar l'atenció a la missa o als actes litúrgics; per tant, els dibuixos són, en aquest cas, obres més abstractes.

També el 1965 l'amic Lluís Bachs i la seva esposa Carme em van cridar per a veure la casa que s'estaven arreglant, i vam decidir d'emprendre la solució de fer una porta d'entrada en vidre amb una estructura de ferro que fos forta i protegís, a l'hora que donava llum en entrar.

Igualment, el 1965 vaig fer, a la Guarderia de Natzaret del bisbat de Girona, una vidriera a la capella del costat del sagrari. En aquest cas, vaig creure que uns tons càlids serien adequats pel lloc, i també vaig pensar que era millor evitar els colors estridents. Així doncs, vaig recórrer als vidres industrials sense color gravats de diferents maneres, com havia fet a Banyoles. L'efecte que produïen era d'uns platejats i brillants que em va semblar molt escaient per a l'espai, alhora que un valor expressiu que em semblava una troballa en què calia aprofundir-hi més. Ja a la clínica Salus Infirmorum de Banyoles vaig sentir el goig de l'efecte d'aquests vidres

industrials, aquesta riquesa de blancs i grisos molt afins a la meva sensibilitat.

El 1966 vaig tenir l'encàrrec d'uns vitralls que van anar després a la parròquia de Sant Pau. Mirant llibres d'art vaig entendre que les plantes de les esglésies durant el Romànic, el Gòtic, el Renaixement i el Barroc, han significat una aportació, d'una època determinada, molt important en el nostre món. Per aquest motiu vaig començar a donar-hi voltes i fer dibuixos fins a trobar les formes que s'hi adeien. S'havien de fer en ciment armat i amb vidre gruixut, tal com s'acostuma a fer amb vitralls d'aquest tipus.

També el 1966 vaig fer uns vitralls per a la guarderia de Vila-Roja. Es tractava d'un vitrall en ciment armat de 16 m de llarg per 4 d'alçada. Com sempre, en els vitralls de ciment armat els vidres són la cara interior, i els colors la principal atenció. A l'exterior, hi ha els valors del que no és el vidre: la distribució del ciment i els arabescos de les formes. Juntament amb el gran vitrall de la façana –que pel fet de constar de diverses peces era més adequat, de cares al muntatge, de fer-les de forma rectangular- hi ha també dos vitralls al costat del presbiteri de més de 6 m d'alçada. La finalitat, tant de les formes com dels colors, és d'ambientació, i per això el tema és abstracte, un teixit equilibrat. En època gòtica, els vitralls formaven part d'aquest llibre immens (les catedrals) que explica les vides dels sants i els fets locals, però la tendència ha anat cap a temes més lliures i més simples, alliberats d'anècdotes de les icones del passat. Amb això també marquem la nostra època, amb un enfocament diferent, igualment com en la manera de representar les figures.

Després, l'amic Canadell d'Olot i l'Adela em van encarregar un vitrall per a casa seva, també en ciment armat, per a fer de separació entre espais. Calia aquí valorar els colors i les formes del conjunt.

El 1967 vaig treballar a la parròquia de Sant Feliu de Guíxols, tant al presbiteri com a altres parts de l'església. A la part central del presbiteri el tema assenyalat era l'assumpció de Maria, i als costats l'acompanyaven uns vitralls que formaven unes peces valuoses. Són vidrieres emplomades, de manera que calia valorar els diferents gruixos del plom, tant el dibuix com el color del vitrall, i sens dubte la inquietud d'aportació de la meua creativitat en aquesta tècnica tan estimada per mi.

Però anar explicant cada peça i cada moment es faria molt llarg i pesat, de manera que és millor explicar moments puntuals. És cert que cada vitrall té una història i unes motivacions diferents, i que he valorat aquestes diferències, però és una carrera que no voldria acabar, voldria anar a més, ser cada cop més útil a les funcions demanades i a l'aportació personal.

Encara ara, a l'obrir una capsula de llapis de color em retorna l'alegria de la infància. També, quan entro en una catedral gòtica que llueix els seus vitralls de colors es produeix la màgia, l'admiració. Igualment, el vidre sol emplomat, sense color, amb els seus dibuixos, fa que la llum sigui d'un valor excepcional. Així, el dibuix queda sol, però amb un interès especial i novedós. Sempre he apreciat molt el dibuix, i també el color, junts o per separat. Aquí cal observar que el negre de l'emplomat, el ciment a contrallum o els vidres blancs, tenen la força de valorar els colors de manera inigualable, i ja no parlem de les formes i el dibuix. Però si bé el calidoscopi pot ser una ajuda, al meu entendre s'ha d'anar més enllà.

L'aspecte creatiu del vitrall ha d'anar de bracet de la investigació, i així he començat posant papers entre vidres, amb silicones transparents o d'altres colors, tires i aixafaments entre vidres, i així el vitrall agafa aspectes pictòrics, igualment com canvis favorables a noves aportacions. Tanmateix, sóc dels que creuen que tornar a la idea convencional de vitrall després d'haver passa per noves creacions enriqueix. Per exemple, amb els moviments mecànics i rítmics dels arabescos o els àgils lligams de les peces de diferents mides.

Ara bé, tot i que l'art figuratiu hi queda palès, el meu art és un anar i venir de la natura que ens circumda com a font principal on poar per a tots els diferents aspectes que se'n poden derivar. En la natura s'hi troben també molts aspectes que inviten a l'art abstracte, i sens dubte la imaginació és present en aquest món tan fantasiós del vitrall.

Cal fer menció de què els quaderns (blocs) m'han sigut sempre una gran ajuda per a plantejar cada vitrall.

Molts artistes consideren que és artísticament coherent mantenir-se dins un mateix concepte de traces constants, quan, al meu entendre, és la llibertat el que em du a la coherència a l'hora de replantejar-me l'obra de nou i emprar un concepte o altre per a aconseguir entrar en la nova invitació. En art no s'ha de tenir por a renunciar a allò que ja es té, ja que això no es perd: cal cercar el que es pot guanyar, que sol ser un valor més important. El que val més és la creativitat, per això s'ha de ser lliure. Però, és clar, costa poc escriure-ho; és molt difícil ser lliure, i més encara ser creatiu, però tot el que sigui disposar-s'hi serà favorable.

Endinsar-me en les possibilitats dels vidres, tant de colors com de qualsevol altra mena, per a intentar ampliar-ne la possibilitat d'expressió em fa estar

preparat per a buscar les noves expressions que el fet de tractar els diferents oficis m'ha fet capaç d'oferir. Però també, sens dubte, els nous plantejaments i les inquietuds personals són factors que no es poden menystenir.

La tradició catalana del vitrall, des de les esglésies gòtiques fins el modernisme, passant per altres moments àlgids de la nostra història, proporciona un recolzament molt important per a tirar endavant. Les experiències apreses porten a donar més, i això és molt d'agrair per a una persona inquieta. I a més, com a gironí, tinc en la Seu de Girona un bon mirall per a admirar i aprendre, i per molts anys que porti al damunt mirant-la, sempre s'ha d'anar a captar nou aliment dels nostres avantpassats. De la història, sempre he admirat els orígens de l'art de cada època per a tenir una comunicació més forta i directa a través del missatge, i solament això ja és una gran lliçó.

Fita (2008)